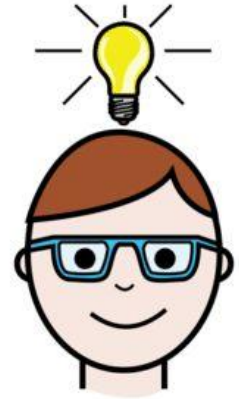
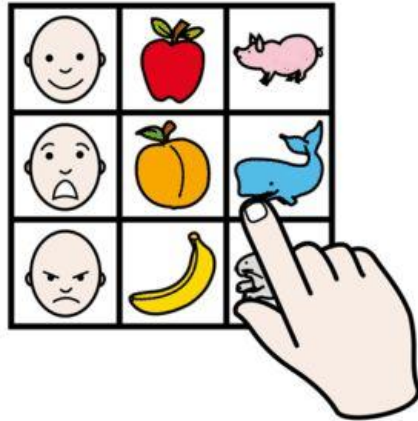
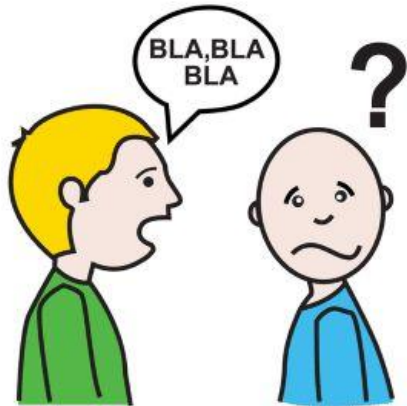
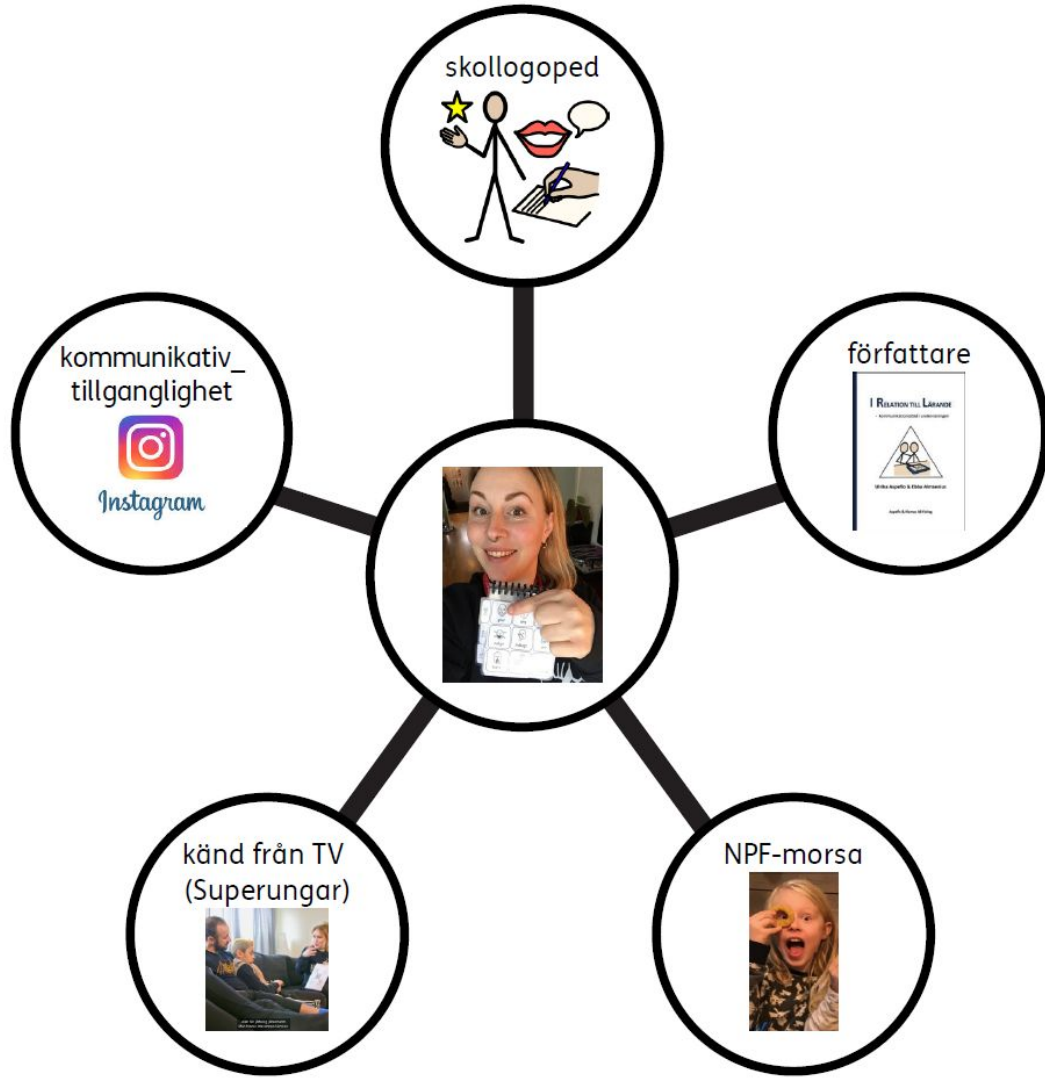

Kommunikationsstöd i relation och lärande

SITS Kongress 12 oktober 2019 kl 13.15-14.15

Ebba Almsenius
Leg. logoped

skollogoped

kommunikativ_
tillgänglighet

Instagram

författare

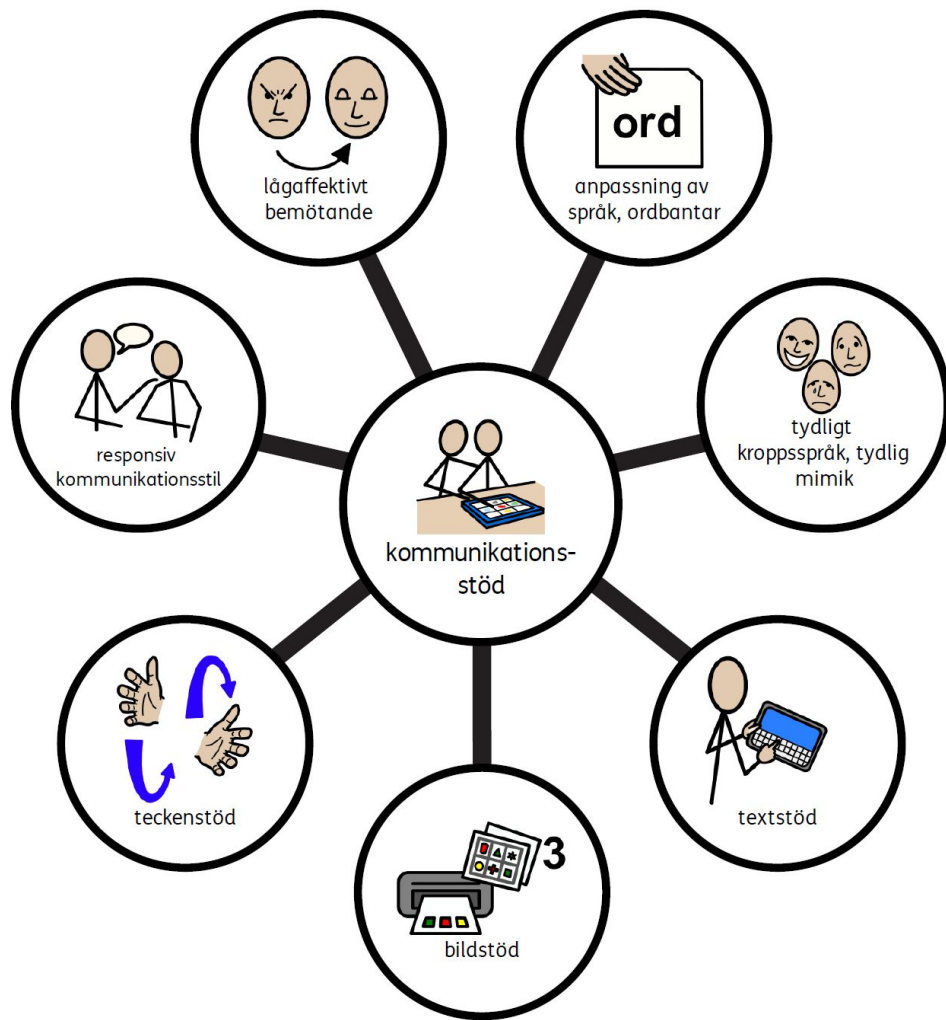

känd från TV
(Superungar)

NPF-morsa

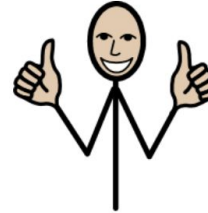
Ledning och stimulans - tillgänglig lärmiljö

Frågor vi bör ställa oss:

- Varför är inte eleven delaktig i undervisningen?
- För tråkigt eller meningslöst?
- Förstår inte?
- För svårt?

**Jag vill ha en
Känsla Av
SAMmanhang**

Meningsfullhet
Jag vill vara motiverad, känna mig delaktig och engagerad i det jag ska göra.

Begriplighet
Jag vill att det ska vara tydlig för mig så att jag förstår hur saker och ting hänger ihop och förstår varför jag ska göra olika saker.

Hanterbarhet
Jag vill känna att kraven möter mina förmågor, så att jag får lyckas och klara av olika uppgifter.

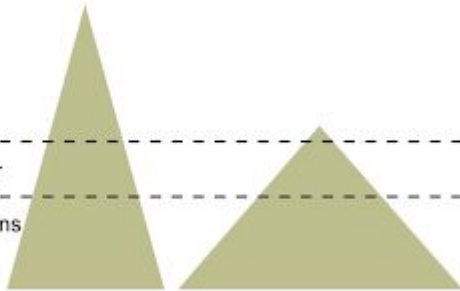
Alla elever ska få svar på de här frågorna under sin skoldag!

Mycket utmanande beteenden kopplat till att inte få svar på frågorna.

Särskilt stöd

Extra anpassningar

Ledning och stimulans
- tillgänglig lärmiljö

Var ska jag vara?

Vem ska jag vara med?

Vad ska jag göra?

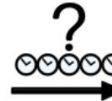
Vad ska jag lära?

Hur ska jag göra?

När ska jag göra det?

Hur länge ska jag göra det?

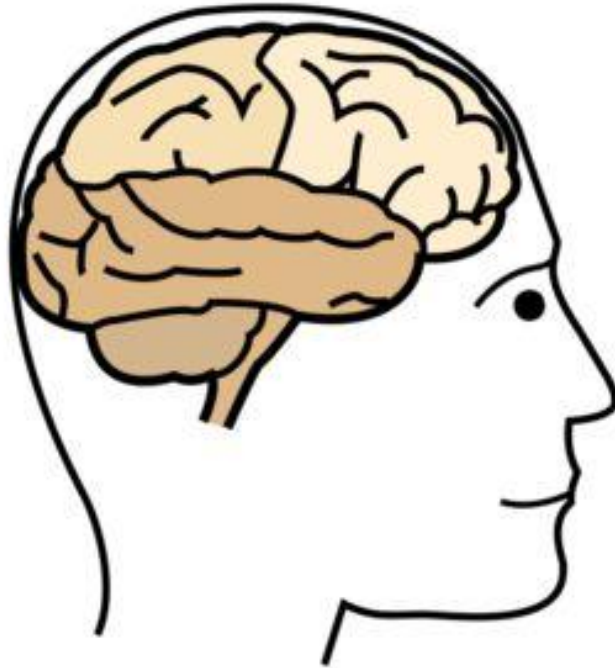
Vad ska jag göra sen?

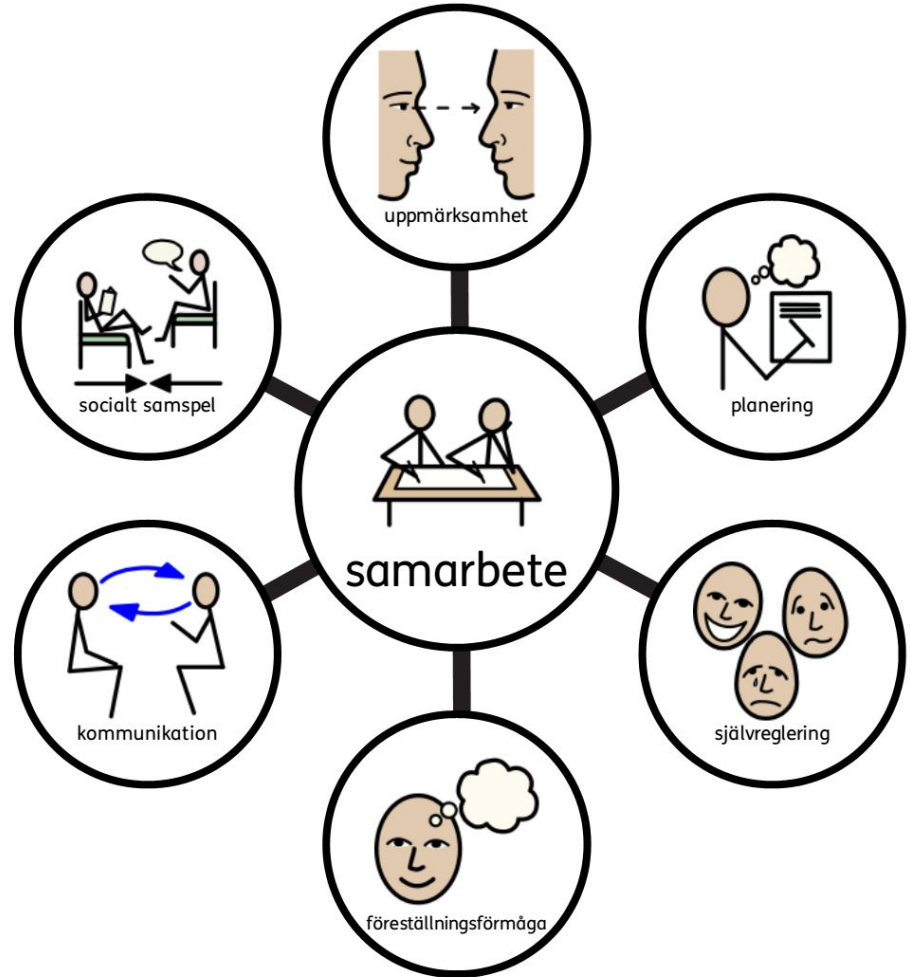
Varför ska jag göra det?

FÖRSTÅELSE

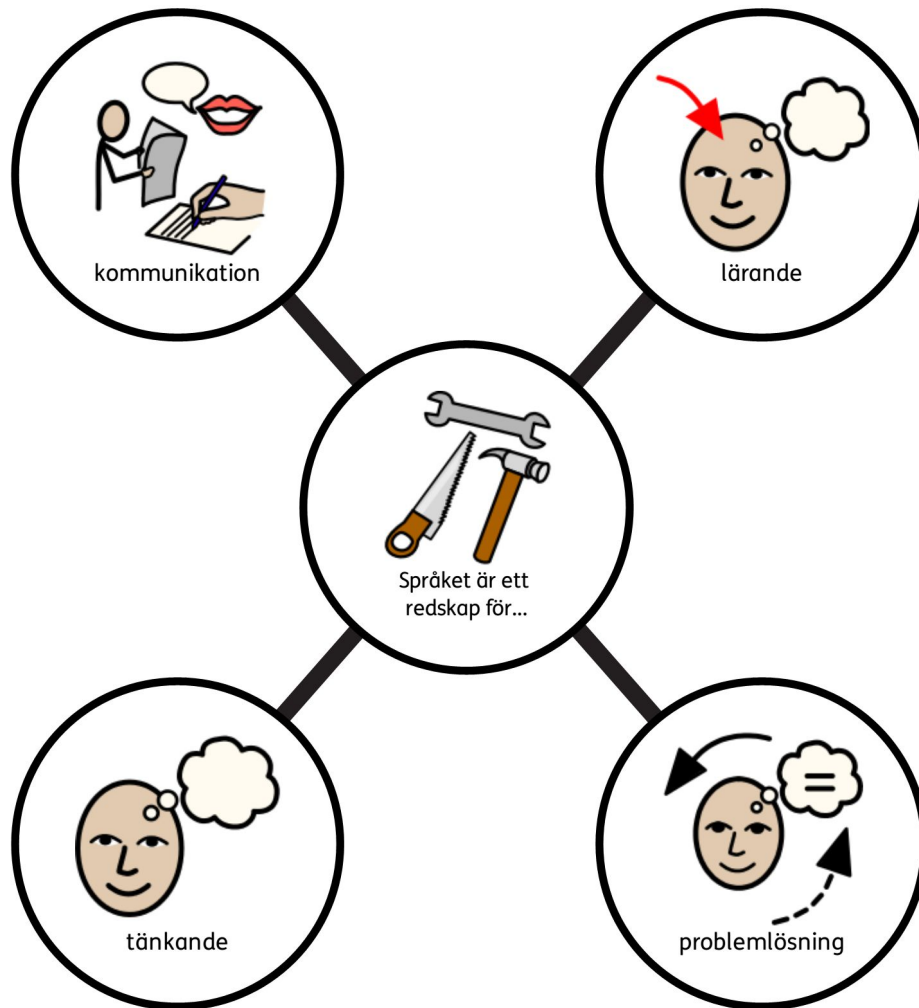
för barnens eller elevernas förmågor och
för hur dessa ibland krockar med våra krav

Krav: Samarbete

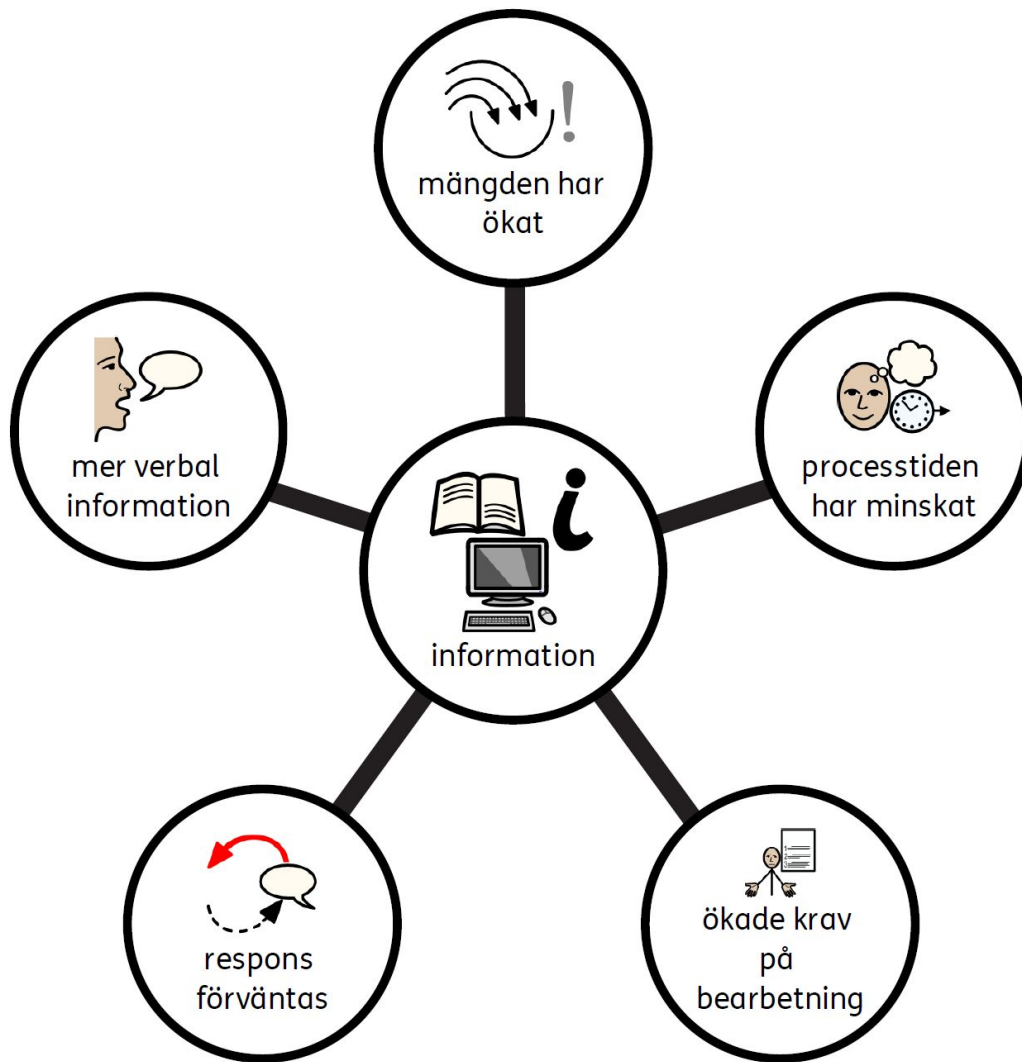

Språk och kommunikation

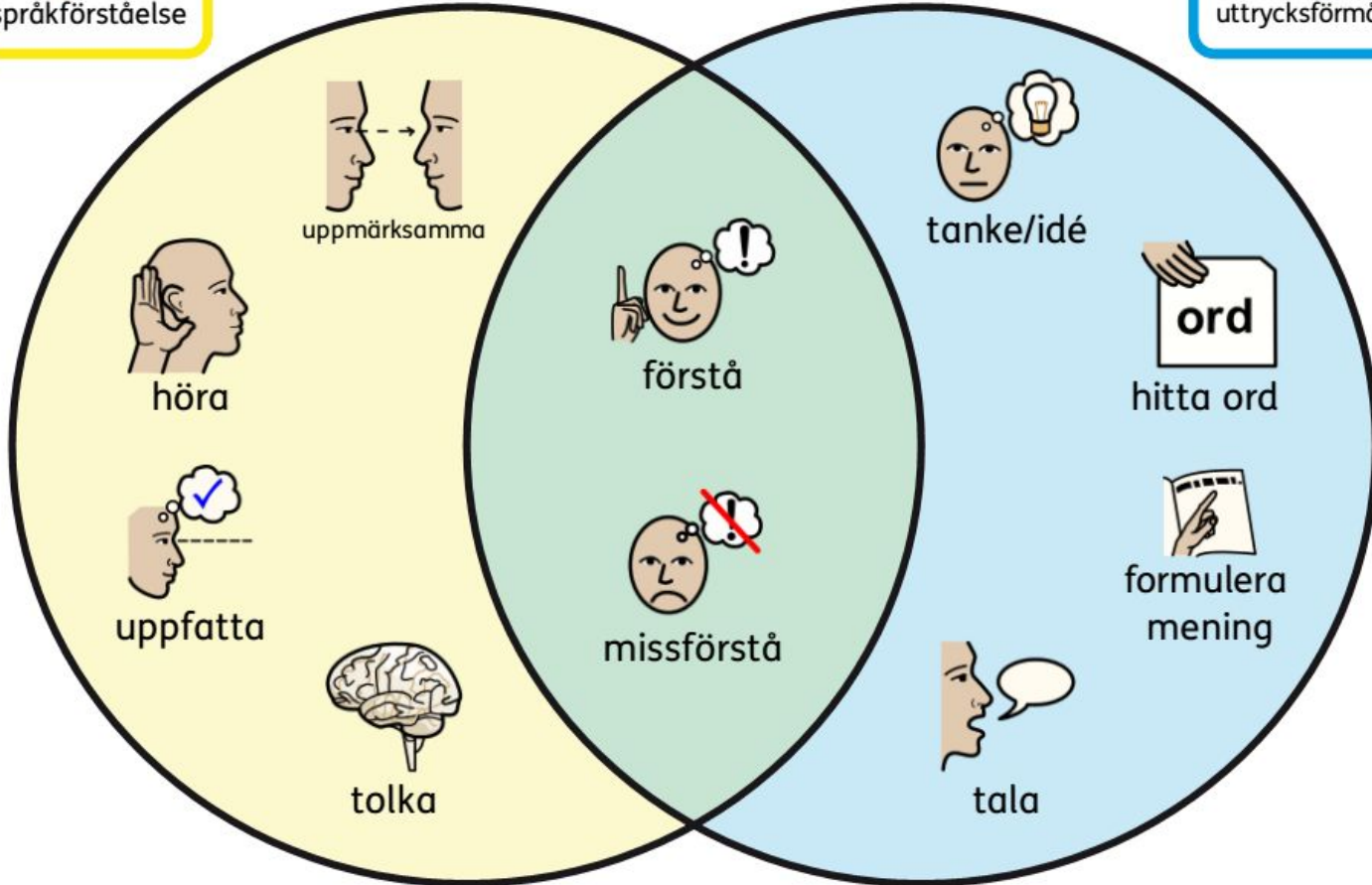
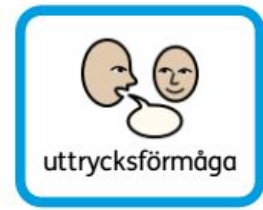

- Att förstå och tolka språk är en förutsättning för lärande
- i skolan ska du kunna redogöra för vad du kan och har lärt dig
- viktigt för att kunna delta i ett demokratiskt samhälle
- Social interaktion, i olika sammanhang
- Information – söka – använda - värdera
- Instruktioner, ge och ta emot
- Samtal/Resonemang/Reflektion
- Diskussioner/Argumentation
- Presentationer/Redogörelse
- Kommunicera i tal och skrift, läsa och analysera texter, anpassa språket till olika sammanhang.

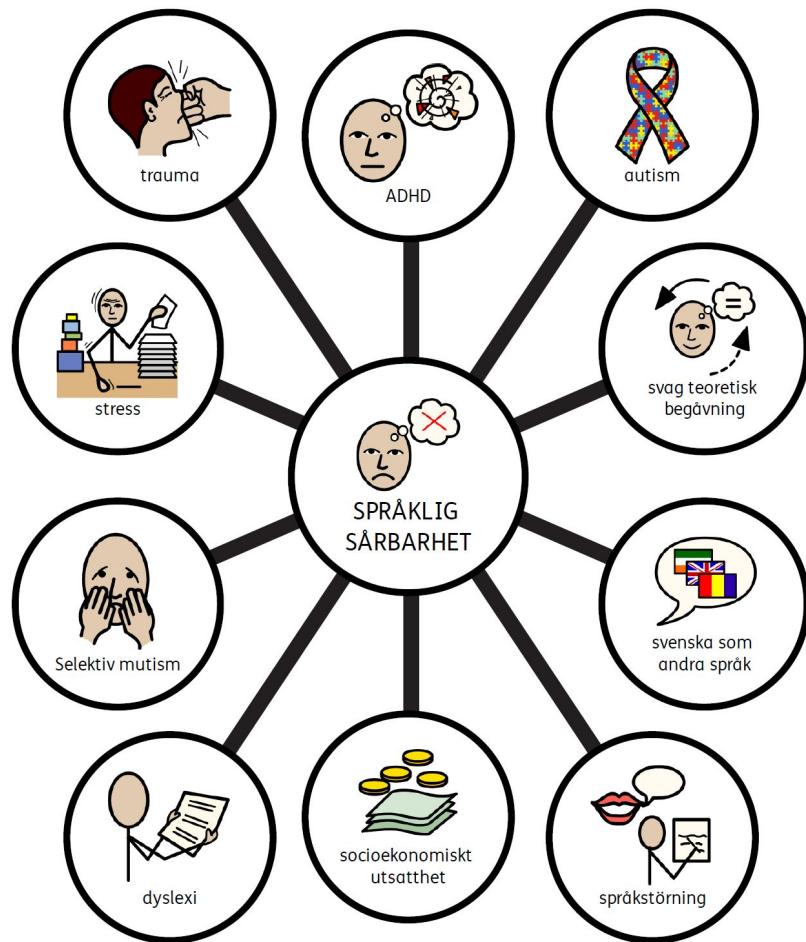

SPRÅK

SPRÅKLIG SÅRBARHET

Språklig sårbarhet är en riskfaktor för framtida måluppfyllelse - viktigt med förebyggande och främjande insatser

Vad är kommunikation?

Medveten

Omedveten

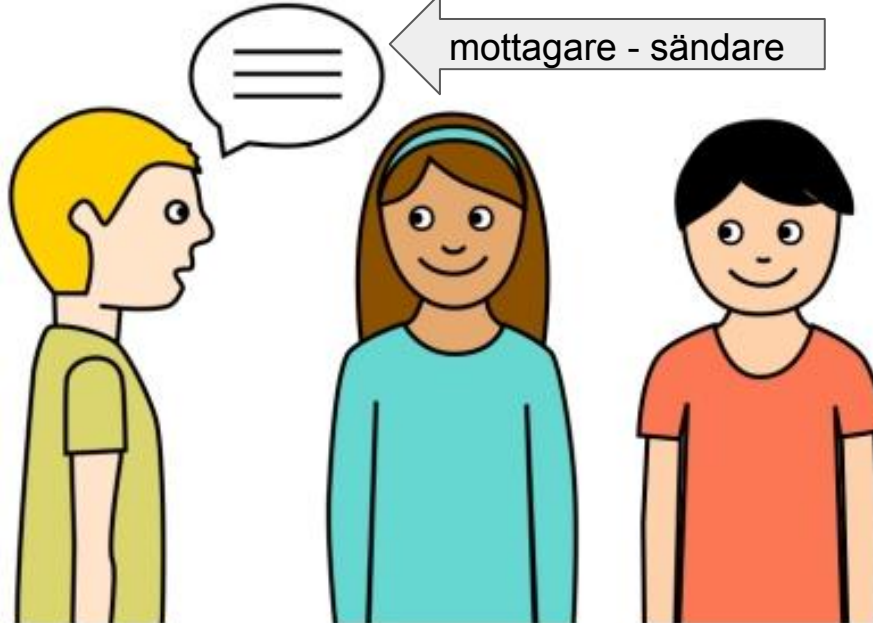
<https://www.youtube.com/watch?v=Yn8j4XRxSck>

sändare - mottagare

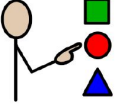

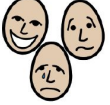
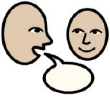
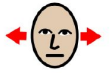

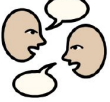
mottagare - sändare

Avsiktig

Oavsiktig

Varför kommunicerar vi?
Kommunikativa funktioner:

	fråga
	begära
	benämna
	kommentera
	berätta
	neka
	skoja
	småprata

Pedagog-barn
kommunikation präglas ofta
av fråga-svar =
kravfylld kommunikation.

Kan vi hitta tillfällen att
bygga relation genom att
tillgodose barnets rätt till
kommunikation på annat
sätt?

Tolka kommunikationen

“Nej, nej, nej, jag vill inte. ... eller okej då!”

“Jag vet inte.”

“Du ställer för mycket frågor. Du vet att jag hatar frågor.”

.....
.....

“Jag ska fan döda dig.”

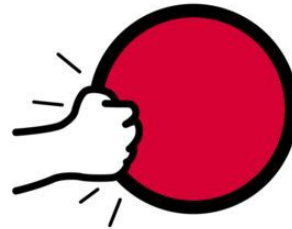
“Nej tack, du vet ju att jag inte gillar ketchup.”

“Va?”

BEMÖTANDE

Om tillrättavisningar och negationer - att trigga impulser

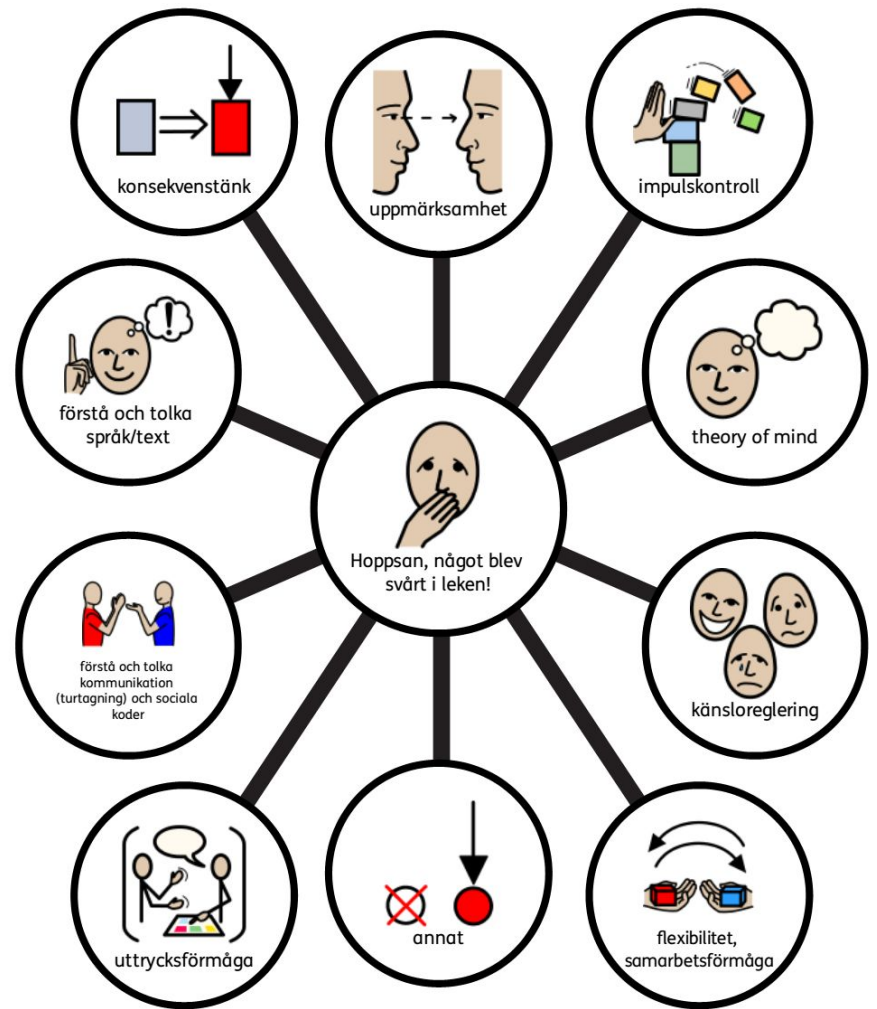

Vilka förmågor krävs och vilken ingång tar vi när eleven inte uppför sig som förväntat?

Du får inte hålla
ut alla pennorna
på golvet!

... eller...

Jag ser att det blir
svårt för dig nu, jag
hjälper dig att hitta
ett bättre sätt!

“Men vi måste ju markera inför de andra barnen att han gör fel!”

Hur kan vi göra istället?

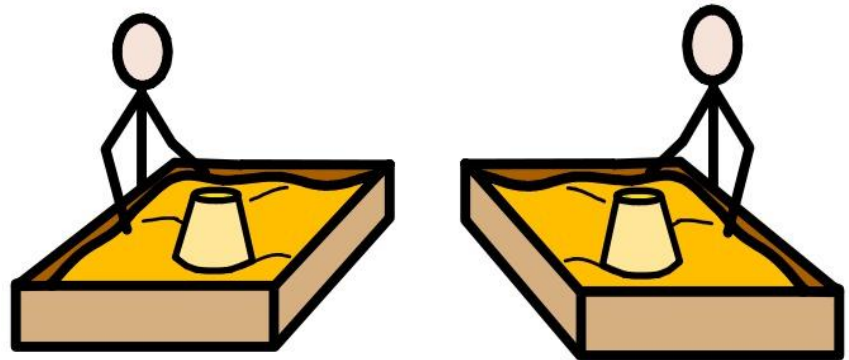
- Bekräfta barnen som blir ledsna
- Bygg förståelse för olikheter

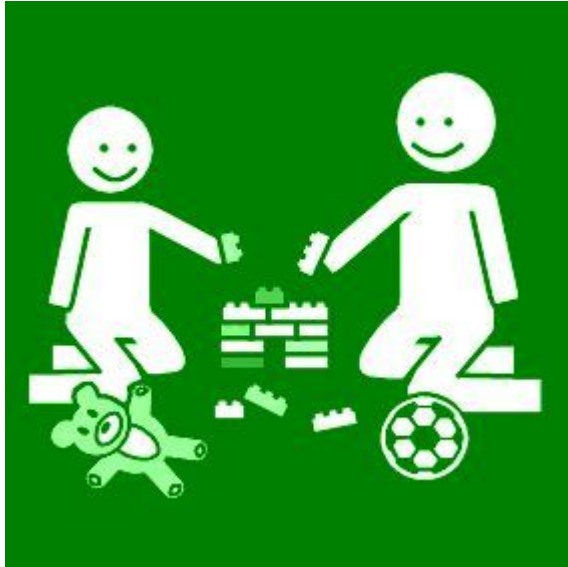
“Jag ser att du blev ledsen nu. Ibland går det lite för fort. Han tränar ju på att hinna stoppa sina händer och fötter.”

“Vi gör så här istället!” - ge alternativa strategier

- Istället för att tillrättavisa - visa tillrätta (visa på önskvärt beteende)
- avleda
- plan B
- repliker - “Du kan säga såhär istället! - Jag blir arg på dig.”

Relation innan krav - att skapa följsamhet genom att vara följsam

Samtalspartnern som möjliggörare

- Responsiv kommunikationstil

vänta och lyssna - visa förväntan

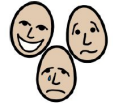
tolka och bekräfta kommunikativa
signaler snarare än orden

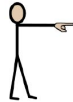
repetera och utvidga

ställa öppna frågor istället för
ja- och nej-frågor

imitera/spegla elevens känsloläge

locka fram kommunikation genom
att göra något oväntat/avledande

följa elevens intressefokus
- visa engagemang

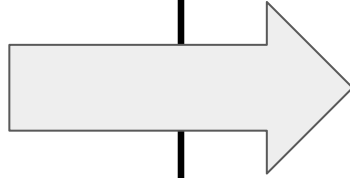
använda AKK - Alternativ och
Kompletterande Kommunikation

Varför visuellt stöd?

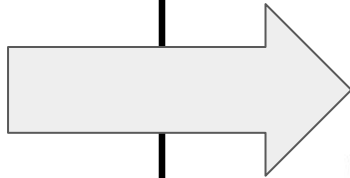
prat

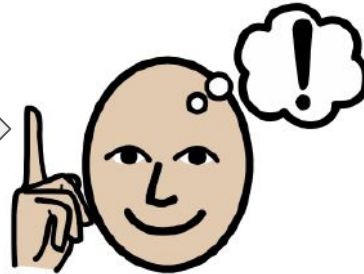
abstrakt

symbolstöd

konkret

SPSM's Tillgänglighetsmodell

Fokus
språklig och kommunikativ
tillgänglighet

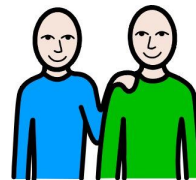

Fysisk lärmiljö

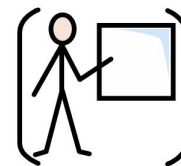
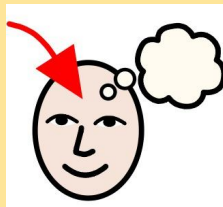
- skyltar
- uppmärkning material
- strukturer, rutiner

Social lärmiljö

- AKK
- tydliggörande av händelseförlopp eller konflikter, t.ex. på rast
- bemötande, förståelse

Lärandet

Didaktisk lärmiljö

- språkutvecklande arbetssätt
- undervisningen/skolspråk
- stödstrukturer/stödmallar

Social lärmiljö

- klassregler/förhållningssätt i klassrummet
- kommunikationsmaterial
- reda ut-häfte
- känslskalor
- fritids - förskoleklass
- rollekar
- rastaktivitet
- olikheter

SOCIAL LÄRMILJÖ

Organisationsnivå:

- Arbetas det aktivt med värdegrunden på skolan?
- Arbetar elevhälsan främjande och förebyggande?
- Hur arbetar man med att tillgänglighetsanpassa lärmiljöerna?

Gruppenivå:

- Hur arbetar man med elevers olikheter i klassen?
- Hur ser pedagogernas förhållningssätt ut?
- Modelleras socialt samspel och respekt?

Individnivå:

- Arbetar man med elevens förståelse för sitt fungerande?
- Arbetar man med att hitta alternativa strategier?
- Arbetar man aktivt med kommunikationsstöd?
- Känner sig eleven delaktig?

Lista styrkor och utmaningar i klassen

Det här är jag
BRA på

Jag är snabb.

Jag är kreativ.

Jag sjunger bra.

Det här
behöver jag
TRÄNA på

Att inte avbryta
när någon
annan pratar.

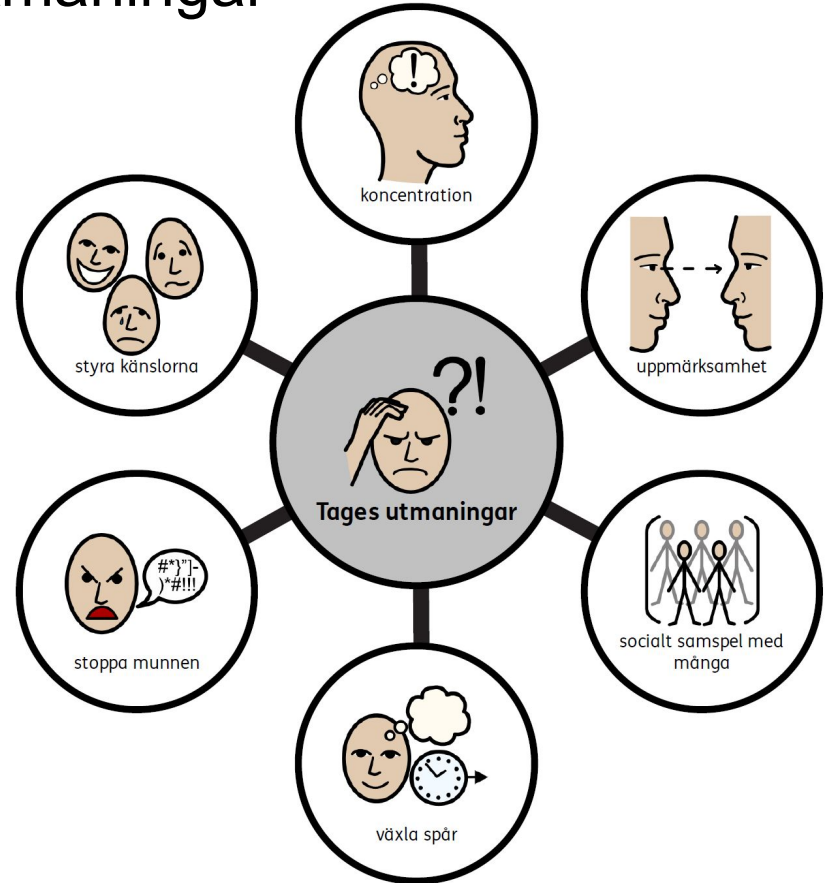
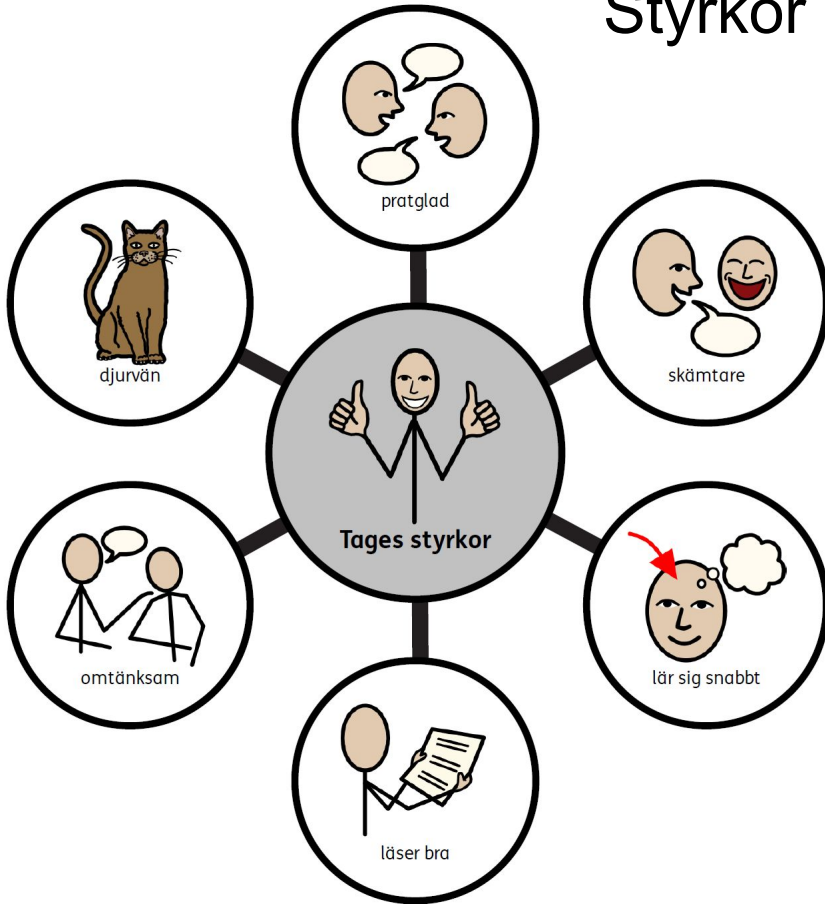

Att fråga om
jag får låna
andras saker.

Att vänta på
min tur.

Styrkor och utmaningar

Kom ihåg
att det alltid kommer att
finnas de elever som vi
behöver hjälpa extra mycket
för att de ska lyckas och
klara av att följa reglerna!

FÖRHÅLLNINGSSÄTT I KLASSRUMMET

Vi lyssnar på varandra och respekterar varandras åsikter även om vi inte håller med.

Jag tar ansvar för mitt eget arbete och tävlar bara mot mig själv.

Vi hjälper varandra.

Vi ställer frågor om vi inte förstår. Ingen fråga är konstig eller dum!

Vi får tänka och tycka vad vi vill, men vi får inte säga kränkande saker till varandra.

Reda ut missförstånd

När det uppstått **missförstånd** med elever eller mellan elever. Hur kan vi på ett smidigt sätt reda i vad som hände?

Strukturera frågandet!

När?

Var?

Vem?

Vad?

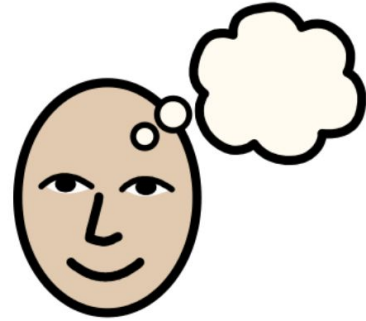
Hur kändes det?

Hur kan vi göra istället? - strategistöd!

Sociala
berättelser,
ritprat/datorprat
och seriesamtal
- gärna på
gruppnivå!

Jag får tänka vad jag vill...

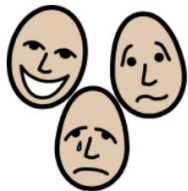
... men jag får inte säga vad jag vill, eftersom
ord kan sära en annan människa.

Sociala berättelser - Uppbyggnad

Deskriptiva –
berättande och förklarande meningar. Dessa ger
en objektiv syn på situationen, utan pekpinnar.
De beskriver och ger en bakgrund.

Perspektiva –
beskriver personens och andra människors
reaktioner, vad de ser, hör och tänker samt hur
de upplever situationen.

Direktiva –
berättar vad och hur personen ska göra för att
lyckas. De förtydligar och försöker motivera till
önskvärda reaktioner och förväntade beteenden.

Kontrollmeningar –
avslutande meningar. Berättelsen avslutas
positivt och ger förslag på lösningar. Dessa
lösningar är personens nycklar, redskap för
att bemästra situationen.

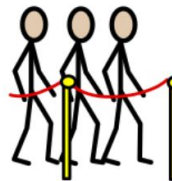
Social berättelse - Exempel

Idag när jag skulle stå i kö till Bamba knuffade
jag Medina så att hon ramlade.

Medina fick ont och blev ledsen. Mina andra
klasskompisar blev rädda.

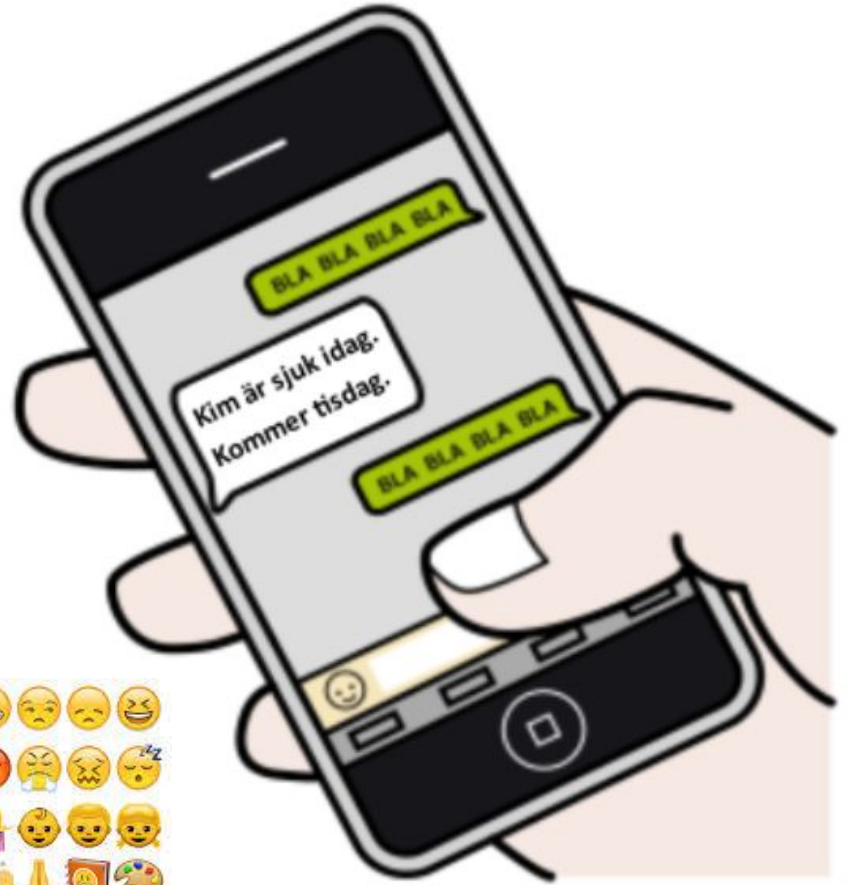

Nu har vi bestämt att jag alltid får stå sist i kön,
så att jag kan backa en liten bit när jag tycker
att någon kommer för nära.

När jag stoppar mina händer och inte knuffas blir mina
klasskompisar inte rädda och alla känner sig glada. Om
de kommer för nära ändå kan jag t.ex. säga:
"Jag tycker inte om när du står för nära."
"Kan du vara snäll att ställa dig lite längre bort?"
"Jag blir arg när du nuddar mig, jag behöver vara ifred
nu."

SMS, datorprat -
långsammare ner
kommunikationstempot -
ger tid för tolkning

Vad säger eleven själv?

- Hur fungerar eleven?
- Vilka situationer blir svåra?
- När lyckas eleven i relationer och socialt samspel?
- Hur upplever eleven sina egna och andras känslor?

Använd visuella skalor och strukturera frågandet!

Exempel på metoder:

- Samtalsmatta
- En femma kan få mig att tappa kontrollen

SAMTALSMATTA OM IDROTTEN 170313

bra

så där

dåligt

jaga

klättra

repen

kasta

byta om ensam

springa

utomhus

jägarboll

hinderbana

Ville lägga till själv först av allt.

"Att sitta ner är det enda som är bra med gympan."

sitta ner

fotboll

innebandy

kullerbyttor

gympasal

byta om innan

omklädningsrummet

duscha

vara naken

byta om efter

"Det får vi ju aldrig göra, fattar du väl?" (men skulle gärna vilja prova)

ringarna

idrott

hålla ordning

packa gympåse

förstå

bra

sådär

dåligt

"Ni vet ju redan vad jag tycker, eller hur? Allt med gympan är dåligt."

idrott

lärarna ropar

hålla hand

vara nära

inte veta innan

plocka fram

städa

tävla

lyssna

samarbeta

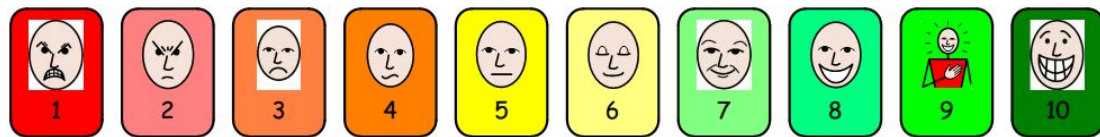
lag

mycket ljud

komma ihåg

Kännsloskolor -

När det är svårt att sätta ord
på känslor

- “checka in” eleven på morgonen
- förebygg konflikter - ställ rimliga krav

Hur jag mår idag

Jag känner mig glad
eller motiverad.

Jag mår bra,
känner mig lugn.

Jag känner mig
stressad.

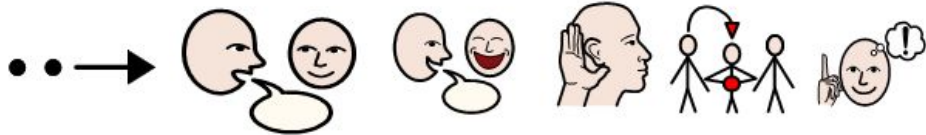
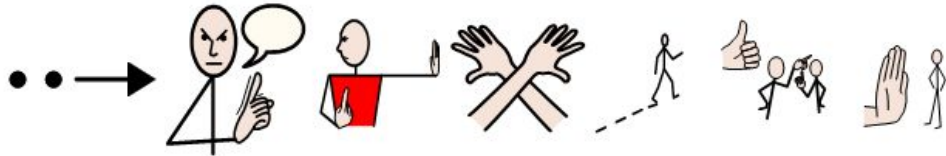
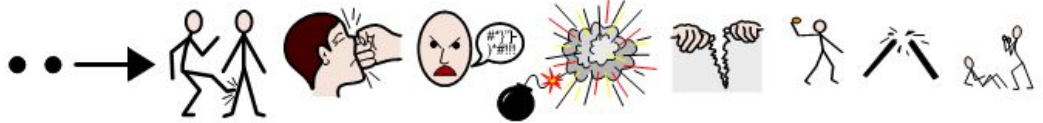
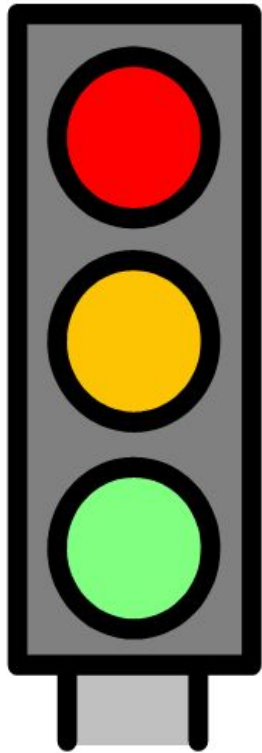
Jag känner mig
upprörd eller arg.

Jag mår jättedåligt,
orkar ingenting.

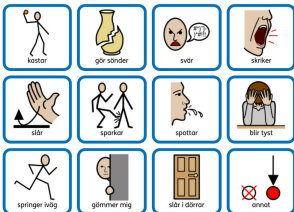
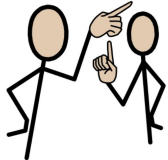

HUR SKA JAG GÖRA
ISTÄLLET?

SÅ HÄR REAGERAR JAG NÄR JAG BLIR ARG

SÅ HÄR KÄNNES DET FÖR MIG NÄR JAG BLIR ARG

NÄR JAG BLIR ARG

Så här reagerar jag när jag blir arg:

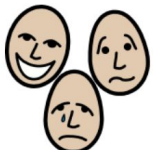
Så här känns det för mig när jag blir arg:

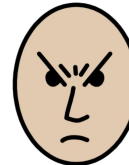
Detta gör mig arg:

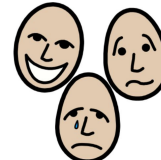
Så här reagerar andra när jag blir arg:

DETTA GÖR MIG ARG

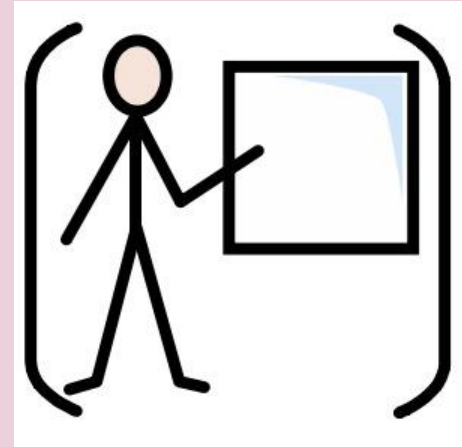
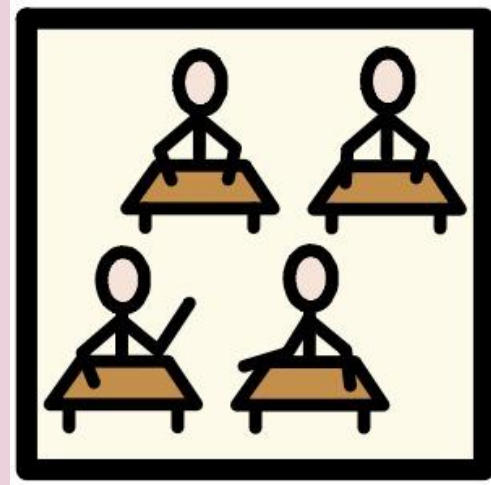

SÅ HÄR REAGERAR ANDRA NÄR JAG BLIR ARG

Fysisk och pedagogisk lärmiljö

- ljudvolym
- schemabilder
- uppmärkning av material
- uppmärkning av lokaler
- strukturer - dagsschema, rutiner
- instruktioner, information
- lektionsstruktur (uppstart, genomförande, avslut)
- ämnesspecifika begrepp/skolspråk
- ordförrådsträning
- stödstrukturer för berättande
- stödstrukturer i olika ämnen

Skapa ordning och reda

LYAN

duka

laga mat

klä ut

familj

dockor

handla

packa

vila

något
annat

Vad kan jag hitta
på i det här
rummet?

LJUDVOLYM I KLASSRUMMET

för hög ljudvolym, ingen
arbetsro

samtala, prata,
diskutera, resonera
med varandra, arbetsro

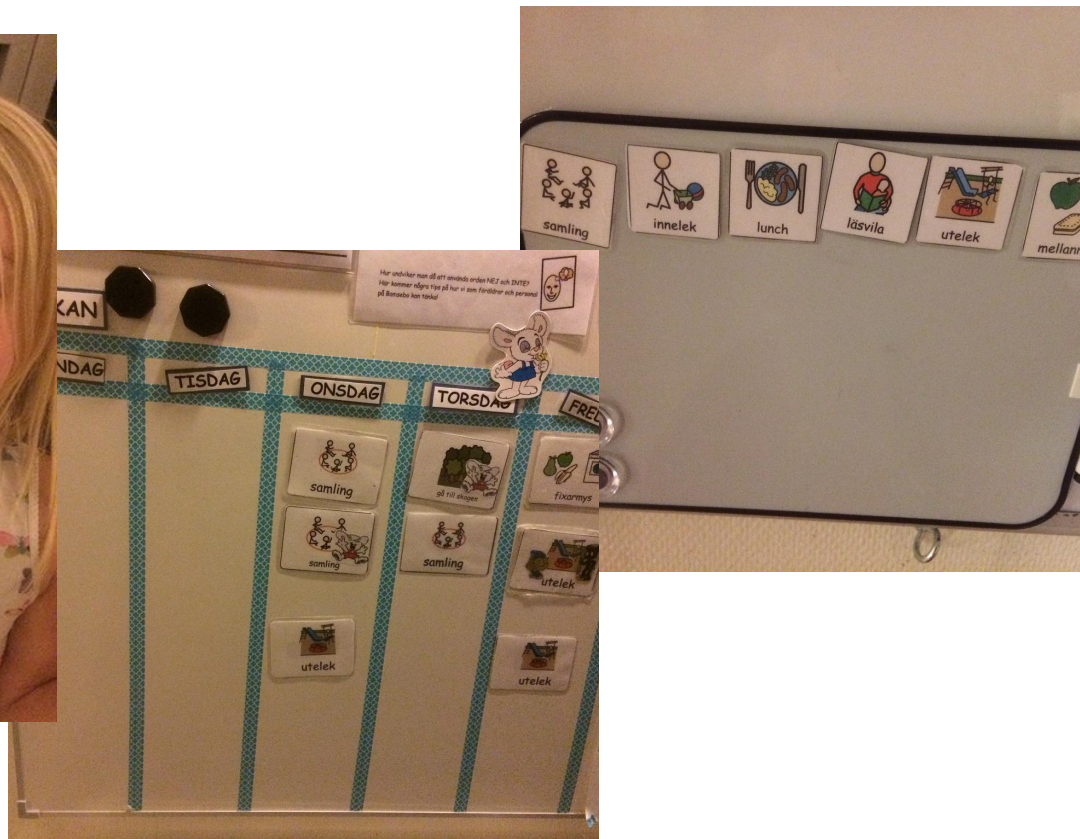
prata tyst, viska,
arbetsro

tyst, eget arbete,
tystläsning, arbetsro

Tydliggöra strukturer i förskola

Tydliggör och bryt ner instruktioner - checklista

... eller pekprata instruktionerna!

1 Hämta matteboken i din låda.

2 Öppna sidan **26**
26.

3 Räkna talen $3+1+2=^{++}$ **1 2 4 8 9**
1, 2, 4, 8, 9.

4 Öppna sidan **29**
29.

5 Räkna talen $3+1+2=^{++}$ **4 10 13**
4, 10, 13.

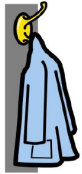
6 Visa Maria.

7 Hämta extrauppgift i bokhyllan.

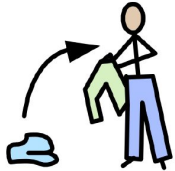
Övergångsinstruktion

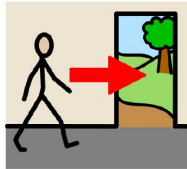
1. Vad vill jag göra på rasten?
Vem ska jag vara med?

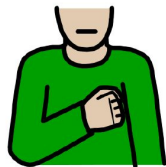
2. Gå till hallen till min plats.

3. Ta på ytterkläder och skor.

4. Gå ut på skolgården.

5. Jag sköter mig själv, tar ansvar för mitt. Jag stoppar mina händer och tar inte någon annans saker.

Tydliggörande av HUR?

Uppstart, genomförande och avslut av lektion

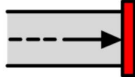
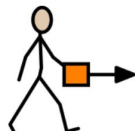
Välkommen till klassrummet

Kom i tid	
Ha med dig rätt saker	
Stäng av mobil och dator	
Gå in lugnt	
Sitt ner och lyssna på läraren	

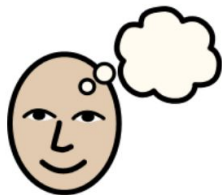
Lektionsstruktur

	Tillbakablick - Kommer ni ihåg?
	Syfte och mål med lektionen
	Genomgång
	Eget arbete (ensam, i par eller i grupp)
	Utvärdering av lektionens mål
	Framåtblick - Vad händer nästa lektion?

Nu avslutar vi lektionen

Avsluta ditt arbete	
Städa din plats	
Hjälp till att plocka undan i rummet	
Lyssna på läraren när du kan gå	
Ta med dig dina saker	

EPA

ENSKILT

Tänk själv, fundera på egen hand.

PAR

Prata med en kompis, diskutera tillsammans. Samarbeta!

ALLA

Vi diskuterar tillsammans i gruppen. Allas tankar är lika mycket värda! Man behöver inte ha rätt svar.

tågbanan

sätta ihop

gömma

genom

spännande

tokig

lok

åka, köra

leta

över

vill

rolig

tågagn

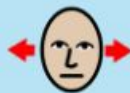
tuta

byta

under

vill inte

tråkig

räls

krocka

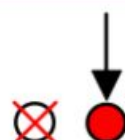
snabb, fort

på

min tur

något annat

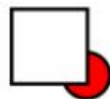
bro

tunnel

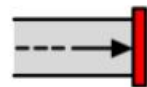
långsam

bakom

din tur

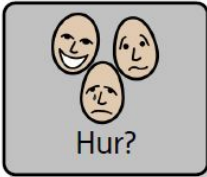
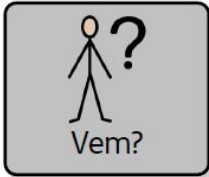

slut, färdig

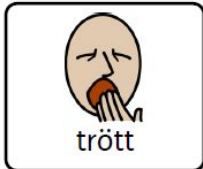
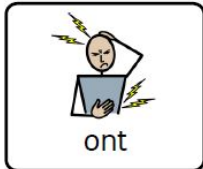
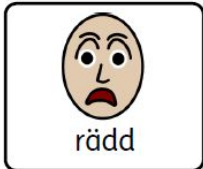
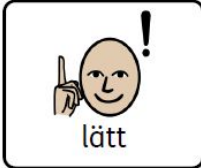
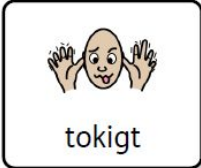
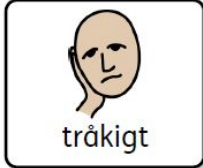
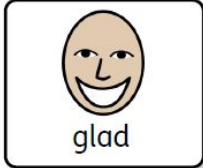
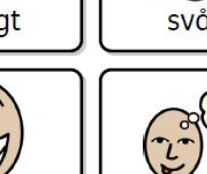
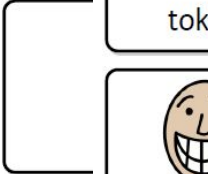
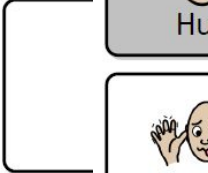
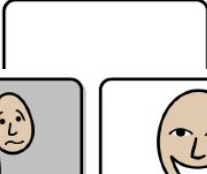
Tydliggöra
vad en lek/aktivitet kan
innehålla och
hur en den kan
genomföras

ROLLEK - RESTAURANGEN

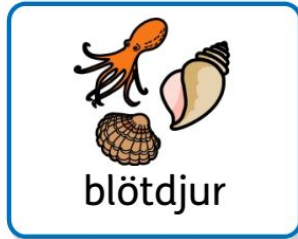
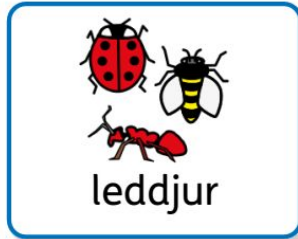

Träna berättarförmåga

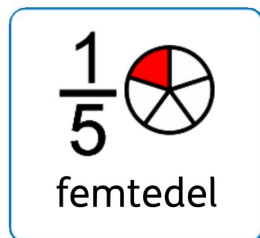
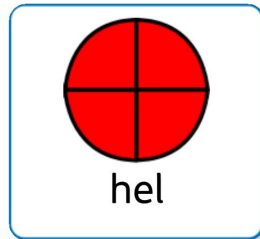
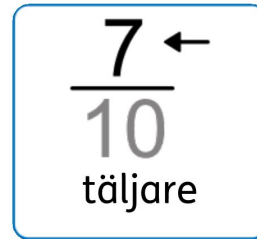
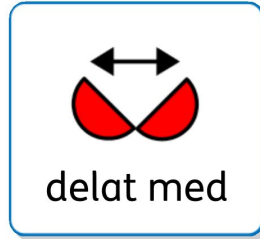
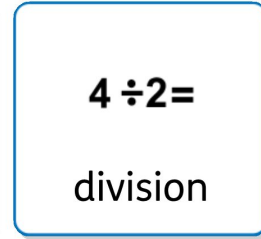
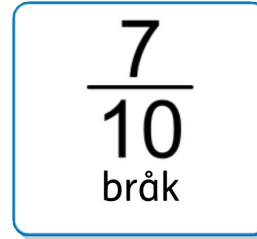

Tydliggöra ämnesspecifika begrepp

RYGGRADSLÖSA DJUR

BRÅK

Ämnesövergripande ord

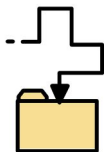
- av Julia Andersson @logopedjulia

Ordförklaring

Förutse

Att innan något händer kunna räkna ut och förstå vad som kommer hända.

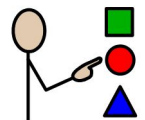
Navigera

Att föra något mellan olika ställen. Det kan vara ett fordon, till exempel en båt men också att man ska förstå olika delar och göra det i rätt ordning.

Reflektera

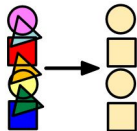
Att fundera och tänka på vad man har gjort eller sagt. Kan också betyda ljus som speglar sig i något.

Besluta

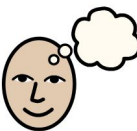
Att bestämma sig för något, till exempel vad man vill göra eller vad man tycker.

Ordförklaring

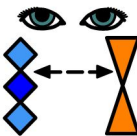
Förenkla

Att göra något enklare.

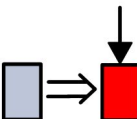
Visualisera

Att tänka på och se något som en bild, att föreställa sig något.

Jämföra

Att se vad som är lika och olika mellan olika saker eller händelser.

Konsekvenser

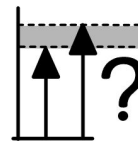
Att förstå och veta vad något leder till.

Ordförklaring

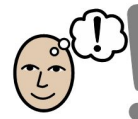
Representera

Att berätta vad någon annan tycker istället för att personen gör det själv. Kan också betyda att tävla för ett land eller en klubb.

Uppskatta

Att säga eller tänka hur mycket eller lite något kommer vara. Kan också betyda att tycka om något eller någon.

Åsikt

Att säga eller skriva något som man tycker och tänker.

Nämna

Att säga något och ge exempel på det man säger.

Att arbeta aktivt med

- ordförråd
- förförståelse
- läsförståelse

 Italien	 förstås	 VM, världsmästerskap	 fattiga	 rika	 önskingarna
 slösa	 krafter	 Kapitel 9 Ristin ir slit	 verkligen	 behövs	
 Alladin	 anden	 det är kört	 däremot		
 batteri	 klubbregel	 lydde, lyder	 använda	 viktig	 liv eller död

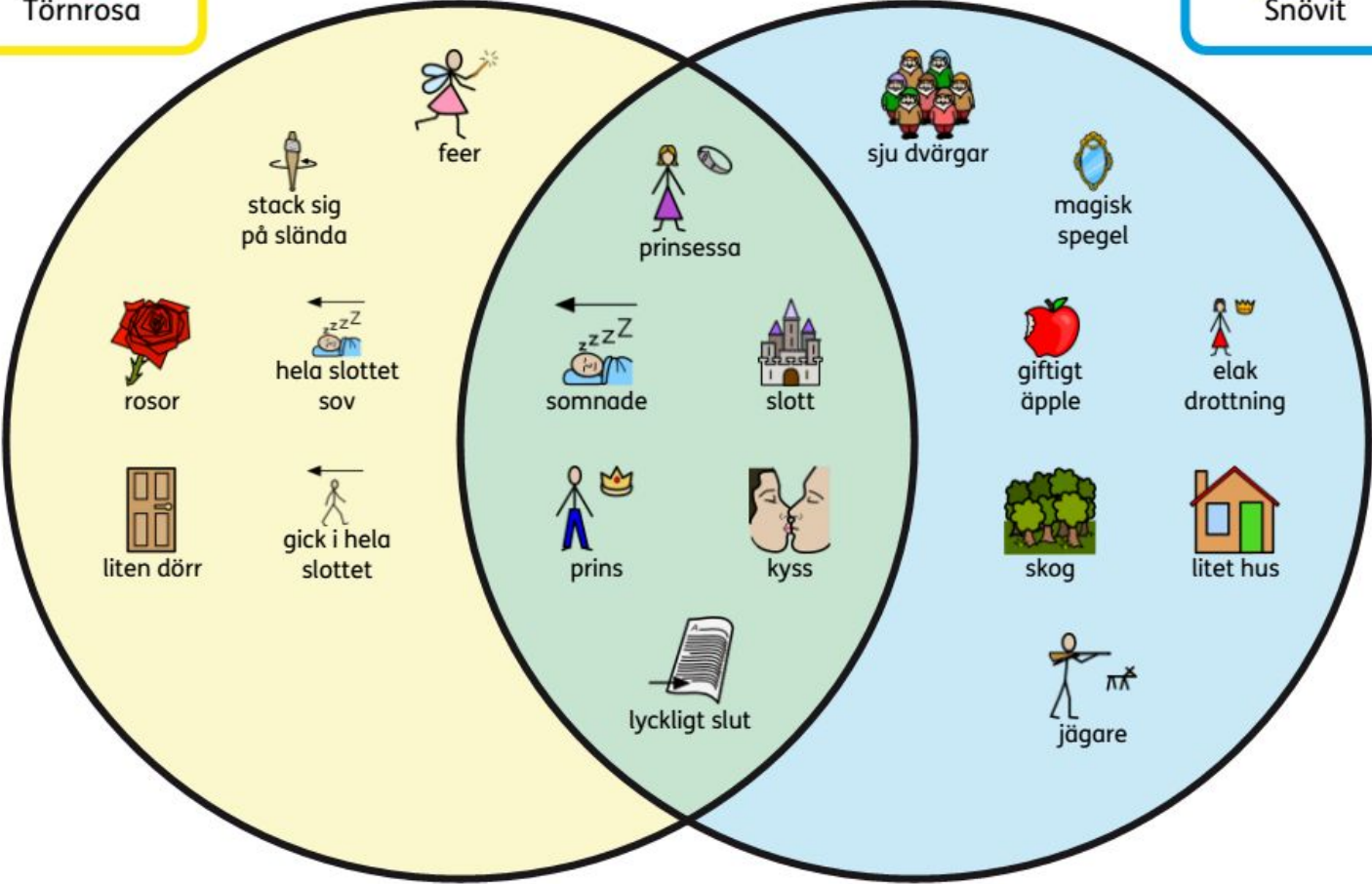

 klippa	 skrovlig	 kuslig	 bergväggen	 brant
 klänga	 avsats	 skyhögt	 borg	 spejare
 muren	 sök	 bud	 fiende	 fackla
 spjut	 närmare	 Nu är allt förbi	 svärm	 förtrollade

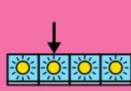

Jämföra sagor

INLEDNING:
Vem handlar berättelsen om?

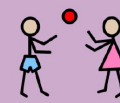
Det var en gång...

ett monster

en mamma

lekte

besegrade

INLEDNING:
Vad vill huvudpersonen?

... som...

en gris

en lärare

pruttade

åt glass

HANDLING:
Vilket problem uppstår?

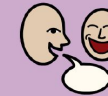
När...

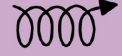
ett spöke

en polis

skämtade

rullade

HANDLING:
Vem hjälper huvudpersonen med problemet?

Som tur var...

en Pikachu

en prinsessa

skrämde

hoppade

LÖSNING:
Hur löser sig problemet?

Det visade sig...

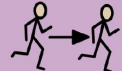
en grävmaskin

en arg gammal
gubbe

byggde

jagade

AVSLUT:
Hur slutar berättelsen?

Slutligen...

en superhjälte

en busig flicka

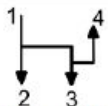

letade

förvandlade

Ge exempel på kunskapskravens progression

 <p>Jag resonerar</p>	 <p>enkelt</p>	 <p>utvecklat</p>	 <p>välutvecklat</p>
 <p>om orsaker och konsekvenser</p>			
 <p>om likheter och skillnader</p>			
 <p>om samband och påverkan</p>			
 <p>om källors användbarhet</p>			

religion

Helig
symbol

Helig skrift

Helig plats

Högtid

Religiös
ledare

judendom

Davidsstjärna

tora

synagoga

hanukkah

rabbin

islam

månskära

koran

moské

eid al-fitr

imam

kristendom

kors

bibel

kyrka

jul

präst

Tre världsreligioner

Titta på bilden och bocka för det rätta svaret

kyrka

moské

synagoga

månskärnan

kristendom

islam

judendom

kristendom

islam

judendom

kristendom

islam

judendom

kristendom

islam

judendom

imam

rabbin

präst

kors

kristendom

islam

judendom

kristendom

islam

judendom

kristendom

islam

judendom

kristendom

islam

judendom

eid al-fitr

jul

hanukkah

Davidsstjärnan

kristendom

islam

judendom

kristendom

islam

judendom

kristendom

islam

judendom

kristendom

islam

judendom

Tre världsreligioner

Titta på bilden och bocka för det rätta svaret

Tora

Koranen

Bibeln

dop

kristendom

judendom

islam

kristendom

judendom

islam

kristendom

judendom

islam

kristendom

judendom

islam

Nya testamentet

muslim

Gamla testamentet

profeten Muhammed

kristendom

judendom

islam

kristendom

judendom

islam

kristendom

judendom

islam

kristendom

judendom

islam

Moses

Gud

Jesus

Allah

Allah

kristendom

judendom

islam

kristendom

judendom

islam

kristendom

judendom

islam

kristendom

judendom

islam

Hur bedömer vi kunskaper?

Prov med flervalsoalternativ

Slutligen...

KOM IHÅG-LISTA

	Känslor smittar. Smitta med lugn när barnet är upprörd.
	Tolka utmanande beteenden som att något är svårt. Hjälp barnet att lyckas eller avled med något annat en stund.
	Undvik att tillrättavisa barnet (undvik "nej" och "inte"). Säg vad barnet ska göra istället.
	Förebygg konflikter genom struktur, förberedelser och genom att rigga vissa situationer.
	Fokusera på att barnet ska lyckas! Uppmuntra och förstärk det som blir rätt och bra.

... och använd mycket visuellt stöd!

